

Inleiding

Samen met Breda gemaakt

In onze stad, dorpen en wijken staan mensen en hun relatie met erfgoed centraal. Misschien is het dat ene monument waar je trots op bent, een verhaal dat je van huis uit kent, of een feest dat al generaties lang wordt gevierd. We willen dat iedereen kan meedoen en meedenken over het Bredase erfgoed.

De ideeën en wensen van ruim 3.000 inwoners van Breda, opgehaald in een enquête, hebben een plek gekregen in dit ambitiedocument. Wat we vandaag belangrijk vinden, bepaalt wat mensen over 100 jaar nog weten van onze stad, dorpen en wijken.

“Breda is een groot dorp met een gezellige, open kern en iedere buurt heeft haar eigen identiteit.”

Wat maakt Breda volgens jou uniek? – Quote inwoner van Breda

Heb jij er wel eens over nagedacht wat jij wilt doorgeven? Wat moet er volgens jou écht bewaard blijven van de tradities, gebruiken, plekken en welke verhalen mogen volgens jou echt niet verloren gaan?

De gemeente Breda geeft ruimte aan verschillende perspectieven, werkt samen met inwoners en organisaties, en benut de kennis, creativiteit en initiatieven die er in onze stad, dorpen en wijken leven. In de zomer van 2025 kwamen professionals en vrijwilligers samen tijdens een serie inspirerende workshops om mee te denken over de toekomst van erfgoed in Breda. Met veel creativiteit, interactie en verbeeldingskracht gingen we in gesprek over wat erfgoed voor onze inwoners betekent – nu én later.

Breda heeft alles om zich nog sterker te profileren. Onze stad, dorpen en wijken staan bekend om hun prachtige gebouwen en sfeervolle straten – zelfs landelijk scoren we boven het gemiddelde.

“Foto’s en filmpjes van typisch Bredase evenementen zoals het Breda Jazz Festival, de Nassaudag, en NAC promoveert.”

Wat zou jij in een tijdscapsule stoppen? – Quote inwoner van Breda

Met iconen als het Breda Jazz Festival, de Grote Kerk en het Stedelijk Museum Breda hoort Breda bij de culturele top van Noord-Brabant. En ons erfgoed? Dat zit diep in het hart van de stad. Van 35 onderzochte erfgoedparels kennen bijna alle Bredanaars er minstens 14, en 21 zijn bekend bij het overgrote deel van de inwoners.

Erfgoed in Breda is niet alleen iets om te bewaren. Het is ook iets om samen te beleven, te gebruiken, verder te ontwikkelen en met elkaar te delen. Zo houden we het levend – voor onszelf én voor de generaties na ons.

“Muziek van Tiësto en Hardwell.”

Wat zou jij in een tijdsapsule stoppen? – Quote inwoner van Breda

Elke opgave is een kans

Gastvrij Breda: Erfgoed voor én door iedereen

Breda groeit. De komende jaren komen er nieuwe stadsdelen, woningen en inwoners bij. Ons erfgoed ontstaat uit de verhalen en betekenissen die we eraan geven – en uit hoe we het gebruiken in onze leefomgeving. Ook nieuwe inwoners brengen hun eigen, vaak immateriële, erfgoed mee.

Iedereen moet kunnen meedoen aan het bepalen, bewaren en doorgeven van erfgoed. Dat begint bij onze jeugd en jongeren, want zij vormen de toekomst. Breda is een warme stad van ontmoeting, waar erfgoed juist die sociale en verbindende rol speelt. Dit zien we ook terug in het rijke verenigingsleven van onze dorpen.

Daarom zetten we in op publieksverbreding en participatie. Want erfgoed is meer dan stenen en archieven – het is het geheugen van de stad, dorpen, wijken en haar inwoners. Erfgoed versterkt onze collectieve geschiedenis, voedt ons historisch bewustzijn en verdiept ons begrip van de samenleving.

“Een eigentijds dorp met een rijk verenigingsleven waarin de vrijwilliger de rode draad is.”

Wat maakt jouw buurt uniek? – Quote inwoner van Prinsenbeek

Grenzeloos Breda: Erfgoed in een digitale wereld

Breda is een gemeente vol toegepaste technologie en creativiteit en kijkt over grenzen heen. Met digitale en vernieuwende manieren van presenteren kunnen we erfgoedcollecties tot leven brengen: objecten, documenten en verhalen worden spectaculaire belevingen. Zo krijgt ons erfgoed een fris imago en bereiken we nieuwe doelgroepen – in samenwerking met de cultuursector, de creatieve industrie en het onderwijs. Ook kunnen collecties van verschillende erfgoedgemeenschappen met elkaar verbonden worden. Op die manier versterkt erfgoed de verbondenheid tussen inwoners en draagt het bij aan de leefbaarheid van stad, wijken en dorpen. En als we deze nieuwe vormen van erfgoed ook nog duurzaam weten te bewaren, bewegen we als gemeenschap en overheid moeiteloos mee met de tijd.

Groen Breda: Samen bouwen aan een toekomstbestendige stad

In 2030 wil Breda een Stad in een Park zijn – groen, leefbaar en klaar voor de toekomst. Maar ons klimaat verandert merkbaar. We krijgen vaker te maken met droogte, wateroverlast en hittestress. Deze uitdagingen raken ons allemaal, óók ons erfgoed: groene monumenten, historische panden, archiefstukken, collectiestukken, en archeologie in de bodem. Hoe zorgen we ervoor dat deze behouden blijven voor volgende generaties?

Klimaatadaptatie, de overgang naar duurzame energie en circulair bouwen zijn grote opgaven. Ook voor het Bredase erfgoed. En één ding is duidelijk: we kunnen dit alleen samen. Wat we nu beschermen en verduurzamen, wordt het erfgoed van morgen.

“Begin met interesse wekken op de scholen, neem kinderen mee in de spannende verhalen over hun eigen omgeving.”

Hoe kunnen we meer mensen bij erfgoed in Breda betrekken? - Quote inwoner van Breda

Groen, Grenzeloos en Gastvrij: Breda’s erfgoed in drie G’s

Breda is een gemeente met een ziel, gevormd door eeuwen van verhalen, ontmoetingen en vernieuwing. Haar erfgoed is niet alleen te vinden in monumenten en archieven. Het leeft ook in de manier waarop de stad, dorpen en wijken zich ontwikkelen en haar inwoners samenleven.

“Aan de singel wonen, buiten stappen en zo rondje Zaaipark maken in het groen en de stilte.”

Wat maakt jouw buurt uniek? – Quote inwoner van Breda-Zuid

De drie G’s – Groen, Grenzeloos en Gastvrij – zijn geen losse begrippen, maar verweven draden in het weefsel van Breda’s geschiedenis én toekomst. Eeuwenoude singels en parken maken Breda groen en geven ruimte om te ademen. Als kruispunt van culturen en ideeën is de stad altijd grenzeloos geweest – open voor invloeden van buiten en rijk aan verhalen van ver. We blijven dit omarmen. En met haar historische pleinen, levendige evenementen en warme ontvangst is de gemeente Breda van nature gastvrij.

Deze kwaliteiten vormen samen het fundament waarop Breda verder kan bouwen. In een tijd van verandering en groei bieden ze houvast én inspiratie om nieuwe stappen te zetten. De uitdaging ligt in het koesteren van wat ons sterk maakt, terwijl we ruimte scheppen voor vernieuwing.

“De ligging tussen bossen, natuur, makkelijke verbinding met grote steden Nederland en België.”

Wat maakt Breda volgens jou uniek? – Quote inwoner van Breda

- Muurschildering door MonkeyBird Crew voor Blind Walls Gallery, foto: Ruben Klink i.o.v. Breda Marketing, Beeldbank Breda Marketing
- Externe stakeholderbijeenkomst in Stedelijk Museum Breda 20 augustus 2025, foto: Nielo Schreurs, collectie Stadsarchief & Archeologie Breda
- Open Monumentendagen in de Sint Martinuskerk in Princenhage, foto: Marco Diks Photography, collectie Stadsarchief & Archeologie Breda
- Begijnhof Breda, foto: Breda Marketing, Beeldbank Breda Marketing
- Explore Breda Store, foto: Iris Vermelij i.o.v. Breda Marketing, Beeldbank Breda Marketing
- Archeologisch onderzoek bij de Vlaszak, foto: Nielo Schrurs, collectie Stadsarchief & archeologie Breda
- De toren van de Grote Kerk verlicht in de pride-kleuren, foto: Floris Oosterveld i.o.v. Breda Marketing, Beeldbank Breda Marketing
- Foto-expositie ‘Welkom in Breda’ van Stadsarchief & archeologie Breda en Stedelijk Museum Breda tijdens BredaPhoto Festival, foto: Joris Verhoeven, collectie Stadsarchief & Archeologie Breda
- ‘Het familiespoor’ tentoonstelling De Nassaus van Breda in Stedelijk Museum Breda, foto: Stedelijk Museum Breda Beeldbank Breda Marketing
- Markdal Breda, foto: Bureau Duizendingen i.o.v. Breda Marketing, Beeldbank Breda Marketing

Ambitiedocument

Van stadsmuur tot street art: Breda’s erfgoed leeft en verbindt!

Voorwoord

Erfgoed dat verbindt, verrast en vooruitkijkt

Wat maakt Breda tot Breda? Is het de toren die je ziet als je thuiskomt, de muziek van Tiësto en Hardwell, het verhaal van de Nassau’s, of juist die ene buurttraditie die al generaties meegaat? Erfgoed is overal om ons heen – in gebouwen, gebruiken, herinneringen en verhalen. Maar bovenal leeft erfgoed in mensen. Voor dit ambitiedocument zijn we in gesprek gegaan met duizenden Bredanaars, van jongeren tot erfgoedprofessionals, van creatieve makers tot inwoners met roots over de hele wereld. Hun ideeën, dromen en perspectieven vormen het hart van dit document. Want erfgoed is niet iets dat we alleen bewaren – het is iets dat we samen beleven, delen en doorgeven.

We willen erfgoed in de gemeente Breda zichtbaar en voelbaar maken. Niet alleen in musea, maar juist op straat, in de wijk, online en in het dagelijks leven. We dromen van een toekomstbestendig depot waar verleden en toekomst elkaar ontmoeten, van erfgoedpunten in elk stadsdeel, van digitale routes en escape tours die geschiedenis spannend maken. We zetten in op participatie, inclusie en vernieuwing – zodat iedereen zich herkent in het Verhaal van Breda.

De gemeente Breda heeft alles in zich om zich nog sterker te profileren als erfgoedstad: een rijke geschiedenis, iconische plekken, creatieve energie en een open, gastvrije gemeenschap. Dit document laat zien hoe we die kracht willen benutten – met ambitie, verbeeldingskracht en vooral samen met de stad.

Dit document is geen eindpunt, maar een uitnodiging. Een uitnodiging om erfgoed sexy te maken – verrassend, relevant en vol leven. Om samen te bouwen aan onze stad, aan onze dorpen en wijken, waarin erfgoed verbindt: mensen met elkaar, én het verleden met de toekomst. Zo schrijven we samen aan een verhaal dat inspireert, raakt en blijft groeien – voor vandaag, morgen en de generaties die komen.

Marike de Nobel
Wethouder Inkomen en Cultuur, Erfgoed en Inclusie

Een tijdsapsule vol verhalen

“Wat willen we eigenlijk bewaren voor de toekomst? Samen met inwoners en deelnemers aan de workshops hebben we een tijdsapsule gevuld met persoonlijke verhalen, ideeën en nieuwe perspectieven. Die capsule is meer dan een doos vol herinneringen – het is een krachtig symbool van hoe we samen erfgoed vormgeven. Het laat zien dat iedereen mee kan doen én dat erfgoedbeleid groeit door de stemmen van nu.”

Bredase erfgoedambities

Ambitie I

Erfgoed bewaren: Bouwen aan de toekomst

De gemeente Breda groeit, verandert en kijkt vooruit. In de omgevingsvisie tot 2040 staat een duurzame, leefbare en toekomstbestendige stad centraal. Maar die toekomst bouwen we niet op een blanco canvas. Ons erfgoed – van monumenten en landschappen tot cultuurogoederen – speelt daarin een belangrijke rol. Niet als rem op vernieuwing, maar als bron van identiteit en verbinding.

Ruimte voor erfgoed en innovatie

Breda is altijd in beweging geweest. Van een kasteel met voorburcht, naar een stad met vier dorpen, naar een regio. Elke generatie heeft bijgedragen aan de groei van onze stad, dorpen en wijken. Nu maken we opnieuw een schaa sprong. Door uit te breiden binnen de bestaande gemeentegrenzen en innovatief om te gaan met de ruimte die we hebben. Wij starten een scenariostudie naar een toekomstbestendig depot voor het Bredase erfgoed. Een plek waar erfgoed wordt bewaard, zodat we kunnen beleven en delen.

“Oh, hoe heerlijk, alles komt daar tot leven. Van de stukken stadsmuur tot een simpel potje, ik hou ervan.”

Wat is jou het meeste bijgebleven van je bezoek aan het archeologisch depot? – Quote inwoner van Breda

Erfgoed leeft en verbindt!

In Breda bewaren we objecten, foto's, documenten en verhalen. Samen vormen ze de bijzondere collectie van onze stad, dorpen en wijken. Deze collectie vertelt ons wie we zijn, waar we vandaan komen en waar we naartoe gaan. Door goed te onderzoeken wat erin zit en wat het betekent, kunnen we dit verhaal delen op een manier die raakt en verbindt. We koesteren de herinneringen, verhalen en ervaringen van oude én nieuwe generaties. Er missen nog stemmen en we zien nieuwe perspectieven die nog niet eerder zijn belicht. Door samen te kijken naar de collectie, maken we ruimte voor een Verhaal van Breda waarin iedereen zich kan herkennen.

Ons rijke verleden leeft voort in Breda. In het stadsarchief worden de archieven van Breda, Ginneken en Bavel, Nieuw-Ginneken, Princenhage, Prinsenbeek en Teteringen zorgvuldig bewaard. Deze archieven zijn te raadplegen. Zo blijft de geschiedenis van onze stad, dorpen en wijken toegankelijk voor iedereen die wil ontdekken waar we vandaan komen. Daarnaast worden archeologische opgravingen en vondsten in de hele gemeente vastgelegd. In de bodem van Breda vinden we sporen van de Tachtigjarige Oorlog, Romeinen en zelfs van Neanderthalers. Deze verhalen liggen letterlijk onder onze voeten en geven kleur en diepte aan de stad van vandaag.

Breda bouwt op haar geschiedenis

In de Omgevingsvisie Breda 2040 heeft erfgoed een belangrijke plek gekregen. Het gaat niet alleen om het bewaren van mooie gebouwen of plekken, maar om hoe erfgoed ons helpt keuzes te maken voor wonen, werken, verkeer en groen. Erfgoed is in Breda meer dan verleden: het is een motor voor duurzame ontwikkeling. Het geeft onze stad karakter, zorgt voor hergebruik van bestaande gebouwen en versterkt de identiteit van Breda. Daarom denkt de gemeente bij monumenten vanaf het begin mee met de eigenaar. Zo zorgen we er samen voor dat erfgoed niet alleen behouden blijft, maar ook een actieve rol speelt in de toekomst van onze stad. We kijken slim naar de waarde van het monument: we zijn flexibel waar dat kan, en zorgvuldig waar de monumentale waarde zwaar weegt. Zo worden gewenste veranderingen mogelijk gemaakt zonder het erfgoed uit het oog te verliezen. Ook bij grotere gebiedsontwikkelingen speelt erfgoed een belangrijke rol. Historische gebouwen en plekken geven – net als archeologische ontdekkingen – richting en inspiratie, waardoor behoud en herbestemming vanzelfsprekend onderdeel zijn van nieuwe plannen. Zo ontstaan projecten die niet alleen haalbaar zijn voor ontwikkelaars, maar ook bijdragen aan een stad die haar rijke geschiedenis koestert én toekomstgericht blijft.

Beschermen wat Breda uniek maakt

Als gemeente werken wij de komende jaren verder aan het beschermen van ons erfgoed, ook in ruimtelijke plannen: van bijzondere gebouwen, archeologische vindplaatsen en historische landschappen tot waardevolle objecten die bij onze gemeente horen. Nieuwe gemeentelijke monumenten worden aangewezen, erfgoed krijgt een plek in het Omgevingsplan, mobiele collecties geven vorm aan het erfgoedverhaal en er komt een lijst met cultuurogoederen die Breda niet mogen verlaten. Zo versterken we het Verhaal van Breda en krijgt het steeds meer haar unieke karakter.

Breda is uniek omdat de historie met de Nassauers van heel groot belang is. Kerken, kastelen, bossen, parken, begijnhof.

Wat maakt Breda volgens jou uniek? – Quote Inwoner van Breda

Ambitie II

Erfgoed beleven: Van gevel tot game

Het verleden leeft overal om ons heen. Verhalen ontdekken we niet alleen in een toekomstbestendig depot, maar ook gewoon op straat in onze wijken en in de herinneringen van inwoners. Erfgoed gaat pas echt leven als we het kunnen zien, aanraken en samen beleven. De gemeente Breda maakt haar verleden zichtbaar en beleefbaar in straten, buurten en nieuwe bouwprojecten, zodat erfgoed en architectuur samen het karakter en de verhalen van de stad, dorpen en wijken versterken.

Erfgoed zichtbaar op straat

We brengen verhalen naar buiten, midden in de stad, dorpen en wijken. Zichtbaar, voelbaar en voor iedereen toegankelijk – om samen te ontdekken, te praten en je te verwonderen. Daarom werken we aan erfgoedpunten in elk stadsdeel: herkenbare plekken waar lokale verhalen tot leven komen, bedacht en gedragen door de gemeenschap zelf. Dit kan een kunstwerk zijn, een routebord met QR-code, een informatiepaal, een podcast, een buurtmaaltijd of iets dat inwoners zelf bedenken. Zo zie en voel je de geschiedenis van je eigen buurt.

“In de winter als er sneeuw lag bonden we sleeën achter elkaar en die werden door een auto door de straten getrokken.”

Wat moet bewaard blijven voor de volgende generatie? – Quote Inwoner van Breda

Met één klik de geschiedenis in

Of je nu wilt ontdekken, beleven, verdiepen of zelf bijdragen – ons erfgoedaanbod sluit aan bij wat jij zoekt. Vernieuwing is geen doel op zich. Het is een manier om erfgoed toegankelijker en waardevoller te maken. We werken aan het tentoonstellen van erfgoed in de openbare ruimte en in onze maatschappelijke voorzieningen.

Jongeren, nieuwkomers en andere doelgroepen bereiken we met interactieve en digitale vormen, zoals augmented reality-routes, games of audiotours. We werken samen met talentvolle creatieve makers en geven ruimte aan experiment. Daarmee maken we erfgoed beleven verrassend en eigentijds.

“Een escape tour door de stad met puzzels op historische belangrijke locaties.”

Hoe kunnen we meer mensen bij erfgoed in Breda betrekken? – Quote inwoner van Breda

Bouwen met karakter

In Breda krijgt erfgoed ook bij nieuwe bouw- en ontwikkelprojecten van de gemeente een plek. Met een percentageregeling maken we archeologie en andere erfgoedwaarden zichtbaar in de openbare ruimte. Samen met bewoners voegen we verhalen en herinneringen toe, zodat nieuwe plekken extra betekenis krijgen.

“Dat mijn vader en zijn familie tijdens gevechten in de Tweede Wereldoorlog in hun zelfgemaakte schuilkelder zaten.”

Wat moet bewaard blijven voor de volgende generatie? – Quote Inwoner van Breda

We bouwen met oog voor het verleden én voor de wereld van nu. En we kijken vooruit: de gebouwen van nu zijn de monumenten van morgen. Het toekomstbestendig depot kan gehuisvest worden in een bestaand gebouw met geschiedenis of wellicht juist in een nieuw gebouw met een vernieuwend en beeldbepalend ontwerp dat het stadsbeeld versterkt.

Ambitie III

Erfgoed delen: Jouw verhaal, ons erfgoed

Breda is een gemeente met een rijk verleden. In onze musea, gebouwen, archieven, archeologisch depot en zelfs in het landschap ligt het verhaal van duizenden jaren menselijke activiteit opgeslagen. Dat verhaal willen we niet alleen bewaren, maar ook blijven ontdekken, verdiepen, beleven en delen. Breda bouwt samen met al haar inwoners aan een rijk, inclusief en levend erfgoedverhaal, waarin iedereen kan meedoen, leren en bijdragen aan de verhalen voor de generaties van morgen.

“Filmbeelden en geluidsopnamen van het ‘gewone’ stadsleven, in parken, winkelstraten, terrassen en bossen.”

Wat zou jij in een tijds capsule stoppen? – Quote inwoner van Breda

Van stadgenoten tot bure

We willen dat iedereen in Breda zich herkent in het Verhaal van Breda. Dat betekent: ruimte voor alle stemmen en verhalen, van jong tot oud, van elke (culturele) achtergrond. In buurthuizen, bibliotheken, online en op straat delen inwoners hun eigen verhalen. Tijdens een avondje NAC wordt erfgoed gedeeld. Zo leren we elkaar beter kennen en groeit het gevoel van verbondenheid.

Ruimte voor álle stemmen

In Breda bepalen we samen wat erfgoed is. Niet alleen deskundigen, maar ook inwoners hebben een stem. Denk aan een burgerjury die meebeslist welke verhalen en objecten in onze collectie komen, of een burgerberaad dat meedenkt over plannen voor de stad, dorpen en wijken. Zo wordt ons erfgoed een rijk en inclusief verhaal. We ontwikkelen een strategie op subsidies voor erfgoed, zodat we kunnen bijdragen aan een aantrekkelijk en divers aanbod van activiteiten.

Kennis vergroten en delen

Erfgoedkennis is onmisbaar om onze stad, dorpen en wijken te begrijpen, te beleven én te beschermen. Zeker met de schaa sprong die Breda gaat maken. Door samen te onderzoeken, te bewaren en te delen, houden we het Verhaal van Breda levend. We doen dat niet alleen: naast ons eigen onderzoek – bijvoorbeeld naar bouwhistorie of archeologie bij bouwprojecten en herontwikkelingen – werken we samen met het onderwijs en onafhankelijke onderzoekers. En ook met de beleidsdomeinen duurzaamheid, cultuur, vrijetijdseconomie, onderwijs, welzijn en mobiliteit.

Een nieuw hoofdstuk

Wat we ontdekken, brengen we altijd terug naar de stad, dorpen en wijken, zodat iedereen kan meegenieten en leren. De heemkundekringen in Breda en omgeving brengen de geschiedenis onder de aandacht van een breed publiek. We nodigen onze vrijwilligers en professionals in de erfgoedsector uit om samen met inwoners, jeugd en jongeren, talentvolle creatieve makers, en de innovatie- en gamingsector mee te denken en mee te doen aan het Verhaal van Breda. Zo groeit onze kennis en blijven we onze verhalen doorgeven aan de generaties van morgen. Creativiteit, talent en technologie komen samen. Het Bredase erfgoed is een bron van inspiratie. Ook in de samenwerking met de regio en de grote steden in Noord-Brabant.

“Gebruik korte, speelse werkvormen: de sessies bewijzen dat luchtigheid en tempo de betrokkenheid verhogen. Humor, creativiteit en ervaringsgerichte opdrachten helpen deelnemers snel tot de kern te komen en houden de energie hoog.”

Aanbevelingen voor de toekomst voor een Bredase erfgoedbeleving – Extern onderzoeksbureau

Hoe verder

Start zichtbaarheidscampagne

Begin 2026 start een zichtbaarheidscampagne. Hiermee laten we zien hoe bijzonder het Bredase erfgoed is – voor iedereen, niet alleen voor liefhebbers. We willen dat inwoners uit de stad, dorpen en wijken van Breda zich ermee verbinden, er trots op zijn en meedoen. Onze zichtbaarheidscampagne verrast creatief, bereikt een brede, diverse doelgroep, maakt bewust van de waarde van erfgoed, maakt erfgoed zichtbaar in buurten, spoort aan tot betrokkenheid bij erfgoedbeleid en zet erfgoed op de kaart bij het publiek. De campagne gaat van start met de presentatie van dit ambitiedocument, samen met alle mensen die eraan hebben meegewerkt. Dit moment markeert de ontwikkeling van een toekomstbestendig erfgoedbeleid voor Breda.